Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry 24.1.2019

Naisjärjestöjen Keskusliiton lausunto Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle asiasta K 22/2018 vp Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää eduskunnan Työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa tasa-arvovaltuutetun kertomusta eduskunnalle 2018 koskevasta lausuntopyynnöstä. Keskusliitto keskittyy lausunnossaan arvioimaan kertomusta järjestön toiminnan ja tavoitteiden, naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistämisen näkökulmasta.

Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle ilmestyi aikana, jota on leimannut maailmanlaajuinen naisten ihmisoikeuksien kyseenalaistaminen. Naisten oikeudet ovat joutuneet uhatuiksi myös Euroopan unionissa, jossa konservatiiviset liikkeet ovat nousseet vastustamaan erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia. Suomessakaan ei ole syytä tuudittautua tasa-arvoilluusioon. Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGEn tasa-arvoindeksillä mitattuna Suomen tasa-arvokehitys on ollut hitaampaa kuin aiemmin ja hitaampaa kuin Euroopan unionissa keskimäärin. Suomessa kasvua on ollut 1 %-yksikkö, EU:ssa keskimäärin 4 %-yksikköä. Pitkän aikavälin trendi on Suomen osalta huolestuttava: tasa-arvotilanne on pysynyt pitkään lähes ennallaan ja moni EU-maa on kiilaamassa aivan Suomen rinnalle tai meistä ohi. Suomi on yksi harvoista EU-maista, joissa kehitys taloudellisen ja yhteiskunnallisen vallan osalta on mennyt taaksepäin (mm. Suomen Pankin pankkivaltuustossa naisten osuus on lähes puolittunut). Suomen sijoitus on laskenut myös Maailman Talousfoorumin vuosittaisessa mittauksessa 2018 verrattuna edellisiin vuosiin naisten taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa (Economic Participation and Opportunity) tapahtuneen notkahduksen seurauksena. Myös ajankäyttö miesten ja naisten välillä jakautuu Suomessa aiempaa epätasa-arvoisemmin ennen kaikkea hoito- ja hoivavelvoitteiden osalta. Vaikka Suomen pisteet osaamisen alueella ovat nousseet, on opiskelualojen sukupuolenmukainen jakautuminen suuri haaste Suomessa. Koulutuksen segregaatiossa Suomi sijoittuu 28 EU-maan vertailussa listan häntäpäähän, sijalle 22.

Myös naisjärjestöjen toimintatilaa on viime vuonna haastettu vähentämällä niiden julkista rahoitusta. Taloudellisten haasteiden lisäksi naisjärjestöjen toimintatilaa uhkaavat mm. verkossa leviävä vihapuhe sekä tieteelliselle tutkimukselle perustuvaa tasa-arvotyötä mitätöivät puheenvuorot julkisessa keskustelussa.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisia toimia on tehostettava

Tasa-arvovaltuutettu tarkastelee kertomuksessaan häirintää, vihapuhetta ja väkivaltaa sukupuolittuneen vallankäytön kehyksessä ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ihmisoikeuskysymyksenä. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa voidaan perustellusti pitää Suomen suurimpana ihmisoikeusloukkauksena. Jopa 47 prosenttia suomalaisnaisista on kokenut fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa 15 vuotta täytettyään ja miltei kolmannes on altistunut puolisonsa tai entisen puolisonsa väkivallalle. Suomi on saanut eri sopimusvalvontaelimiltä ja muilta toimijoilta lukuisia huomautuksia naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ja riittämättömistä toimenpiteistä väkivallan kitkemiseksi. CEDAW-komitea on 5.3.2018 antanut Suomelle langettavan päätöksen riittämättömistä toimista lähisuhdeväkivallan torjumisessa.

Suomi ratifioi Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta vuonna 2015. Istanbulin sopimuksena tunnetun sopimuksen toteuttamista koordinoi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen toiminnan toimikunta ja sitä toimeenpannaan Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmalla 2018-2020. Sopimuksen velvoittamiin toimenpiteisiin ja niiden koordinoimiseen ei ole osoitettu erillisiä taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Lisäksi sopimuksen toimeenpanosuunnitelma on huomattavasti itse sopimusta suppeampi. Suomessa valtioneuvosto toteutti naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen poikkihallinnollisen ohjelman vuosina 2010-2015. Sekä ohjelman että hallituksen tasa-arvo-ohjelman 2012-2015 loppuraporteissa toistuu huomio siitä, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisten toimenpiteiden heikko resursointi on johtanut niiden puutteelliseen toimeenpanoon, jolloin osa asetetuista tavoitteista on jäänyt kokonaan saavuttamatta tai saavutettu vain osittain. Tämä on vaarana myös Istanbulin sopimuksen kohdalla. Sopimuksen täysimääräinen toimeenpano on varmistettava riittävillä resursseilla, viranomaisten koulutuksella sekä järjestöjen roolin ja rahoituksen vahvistamisella. Myös tasa-arvovaltuutettu huomauttaa kertomuksessaan riittävien resurssien tärkeydestä. Kuten tasa-arvovaltuutettu kertomuksessaan huomauttaa, puuttuu toimikunnasta kansalaisjärjestöjen edustus,

vaikka ne vastaavat useista väkivallan uhreille ja tekijöille suunnatuista palveluista. Myös Naisjärjestöjen Keskusliitto on kritisoinut järjestöedustuksen puuttumista toimikunnasta.

Istanbulin sopimuksen toteuttamisessa keskeisinä toimenpiteinä on turvakotiverkoston alueellisen kattavuuden parantaminen ja turvakotipaikkojen määrän nostaminen. Euroopan neuvoston laskennallisena ohjeena on, että turvakotipaikkoja tulisi olla yksi jokaista 10 000 asukasta kohti (laskutapa ei ota huomioon maakohtaisia erityispiirteitä kuten väkivaltatilastoja). Suosituksen mukaan Suomessa tulisi olla 550 turvakotipaikkaa nykyisen 179:n sijaan. Turvakotien ylläpitoon tulee osoittaa riittävästi resursseja: suositusten mukaisen turvakotiverkoston ylläpidon vuosittaiset kustannukset on arvioitu 40 miljoonaksi euroksi. Hallituksen osoittama 2 miljoonan euron vuosittainen lisärahoitus vuosille 2017-2019 nostaa rahoituksen reiluun 19 miljoonaan vuonna 2019, mutta on riittämätön kattamaan velvoitteiden mukaiset kokonaiskustannukset, mikä todetaan myös hallituksen esityksessä. Vastaavalla vuosittaisella lisärahoitusvauhdilla turvakotipaikkoja on tarpeeksi vasta vuonna 2030. **Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että turvakotien rahoitus tulisi viipymättä nostaa velvoitteiden vaatimalle tasolle**.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että Istanbulin sopimuksen toimeenpanossa on turvakotien riittävän määrän lisäksi kiinnitettävä erityistä huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ennaltaehkäisyyn ja estämiseen. Tällä hetkellä ennaltaehkäisevästä työstä vastaavat järjestöt ja työhön varatut resurssit ovat riittämättömät. Ennaltaehkäisevällä työllä on mahdollista säästää kalliista jälkihoidon kustannuksista ja ennen kaikkea vähentää inhimillistä kärsimystä. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että ennaltaehkäisevän väkivaltatyön sekä väkivallan kokijoille ja tekijöille osoitettujen palvelujen alueellinen kattavuus varmistetaan. **Naisjärjestöjen Keskusliitto ehdottaa, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisten toimien toteutumista arvioimaan perustetaan naisiin kohdistuvan väkivallan kansallinen raportoija.**

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa seksuaalirikoslainsäädännön (RL luku 20) uudistamista. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että lainsäädännön nykytilan ja muutostarpeiden arvioinnissa on hyödynnettävä laaja-alaisesti sekä kansallista osaamista että kansainvälistä tutkimustietoa naisiin kohdistuvan väkivallan torjumisesta. **Seksuaalirikoksia koskeva lainsäädännön uudistamisen lähtökohdaksi tulee ottaa suostumuksen puutteen lisääminen raiskauksen keskeiseksi tunnusmerkiksi.** Samalla tulisi huomioida, että suojaikärajaa nuorempi lapsi ei voi antaa suostumusta. Nykyisessä laissa raiskausrikos määritellään käytetyn väkivallan tai sen uhan perusteella tai uhrin puolustuskyvyttömyyden kautta, mikä loukkaa ihmisen itsemääräämisoikeutta eikä vastaa nykyistä käsitystä raiskauksesta. Suostumuksen puutteen lisäämistä rikoslakiin ovat ajaneet Naisjärjestöjen Keskusliiton lisäksi muun muassa eduskunnan naisverkosto sekä poliittisesti sitoutumaton kansalaiskampanja Suostumus 2018. Suostumuksen puutteeseen perustuva lainsäädäntö on voimassa esimerkiksi Iso-Britanniassa ja Saksassa, ja Ruotsissa vastaava laki on menossa eteenpäin. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin määrittelee raiskauksen suostumuksen puutteen kautta. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää CEDAW-komitean vuonna 2014 Suomen seitsemännestä määräaikaisraportista antamiin johtopäätöksiin viitaten huolestuttavana, että rikoksentekijän aseman perusteella tapahtuva seksuaalinen kanssakäyminen katsotaan seksuaaliseksi hyväksikäytöksi eikä raiskaukseksi. Hyväksikäyttörikosten raiskausrikoksia lievemmät rangaistukset heikentävät monien haavoittuvassa asemassa olevien naisten, kuten alaikäisten ja vammaisten naisten yhdenvertaisuutta lain edessä. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että lähisuhdeväkivalta- ja seksuaalirikoksien sukupuolistunut luonne huomioon ottaen rangaistusasteikon alaosan soveltaminen näihin rikoksiin lähettää hälyttävän viestin Suomen sitoutumisesta naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseen. **Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää perusteltuna, että rikoslain uudistamisen yhteydessä tarkastellaan esimerkiksi raiskausrikosten rangaistusasteikon alarajan oikeasuhtaisuutta.** Raiskauksesta annettavat tuomiot ovat Suomessa useimmiten ehdollisia ja alhaisempia suhteessa muihin Pohjoismaihin.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo kertomuksessaan, että kaikessa vihapuheeseen ja viharikoksiin liittyvässä viranomaisyhteistyössä tulisi olla mukana sukupuolinäkökulma ja että muun muassa poliisien ja tuomareiden valmiuksia ja osaamista vihapuheeseen ja viharikoksiin liittyen tulisi lisätä. Tällä hetkellä poliisi ei raportoi viharikosten jakautumista uhrin sukupuolen mukaan vaikka sukupuolen mukaan jaoteltu tieto olisi saatavilla. Kun tällaista analyysia ei tehdä, ei saada tietoa siitä, miten viharikokset tai viharikostyypit jakautuvat sukupuolen mukaan. Tiedossa on, että väkivallan tekijöissä, kokijoissa, muodoissa ja piirteissä on eroja sukupuolten välillä. On todennäköistä, että tämä pätee myös viharikoksissa. Viharikostyyppien analysointi intersektionaalisesti uhrin sukupuolen ja viharikoksen taustasyyn mukaan antaa tietoa esimerkiksi siitä, onko uhrin sukupuolella merkitystä rasistisin motiivein tehdyissä viharikoksissa tai ovatko esimerkiksi vammaisiin henkilöihin kohdistuvat viharikokset sukupuolittuneita. Myös esimerkiksi iän

vaikutuksen tarkastelu yhdessä sukupuolen kanssa antaisi tietoa siitä, kohdistuuko esimerkiksi nuoriin miehiin tai naisiin enemmän viharikoksia kuin vanhempien ikäryhmien edustajiin ja millainen vaikutus uhrin sukupuolella on kussakin ikäryhmässä. Sukupuoli ei sisälly viharikoksen määritelmään toisin kuin sukupuolen ilmaisu ja sukupuoli-identiteetti. Misogyynisin motiivein tehtyä rikosta ei siten pidetä määritelmällisesti viharikoksena, vaikka sen taustalla vaikuttaa naisviha. Sukupuoli, sukupuolen ilmaisu tai sukupuoli-identiteetti ei myöskään ole rangaistuksen koventamisperuste. **Tasa-arvovaltuutettu katsoo kertomuksessaan, että sukupuoli rikoksen motiivina tulisi lisätä rikoslakiin rangaistuksen koventamisperusteeksi.** Britanniassa arvioidaan parhaillaan tulisiko misogyynistä käytöstä, mukaan lukien seksuaalinen häirintä ja ahdistelu, tarkastella viharikoksena. Mikäli lainsäädäntöä päätettäisiin muuttaa siten, että naisviha sisällytettäisiin viharikoksen määritelmään, tarkoittaisi tämä sitä, että esimerkiksi seksuaalirikosta voitaisiin tarkastella sekä seksuaali- että viharikoksena.

Työelämä ja talous

Palkkaepätasa-arvo on yksi Suomen sitkeimmistä tasa-arvo-ongelmista. Suomessa naisen euro on edelleen alle 84 senttiä. Maahanmuuttajataustaisen naisen euro on noin 62 senttiä ja naisen työeläkkeen euro noin 68 senttiä. Suomessa on vuodesta 2006 lähtien ollut kolmikantainen samapalkkaisuusohjelma, jonka tavoitteena on sukupuolten palkkaeron kaventaminen. Ohjelman aikana sukupuolten välinen palkkaero on kaventunut vajaat 4 prosenttiyksikköä. Juuri päättyneestä ohjelmasta puuttui kunnianhimoa ja ohjelman kokonaisarviossa myönnetäänkin, ettei palkkatasa-arvo toteudu nykyisen kaltaisen samapalkkaisuusohjelman keinoin. Myös tasa-arvovaltuutettu katsoo, että palkkaeroa olisi kavennettava nykyistä määrätietoisemmin toimenpitein ja kunnianhimoisin ja mitattavin tavoittein.

Naisjärjestöjen Keskusliitto esittää, että samapalkkaisuusohjelmaa jatketaan selkein tavoittein ja konkreettisin toimenpitein. Lisäksi Suomeen on säädettävä Islannin mallin mukainen samapalkkalaki. Islannissa vuoden 2018 alusta voimaan astunut samapalkkalaki velvoittaa kaikkia yli 25 hengen työpaikkoja hankkimaan joka kolmas vuosi tarkasti säännellyn todistuksen samapalkkaisuuden toteutumisesta. Todistuksen saaminen edellyttää kolmikantaisella päätöksenteolla määritellyn palkkakartoituksen laatimista. Kartoituksessa huomioidaan peruspalkan lisäksi myös palkitsemisjärjestelmät. Lain avulla pystytään varmistamaan, että niin yksityisen puolen kuin julkinen sektori maksavat samasta työstä samaa palkkaa sukupuolesta riippumatta. Noin 80 prosenttia Islannin työvoimasta kattavaa lakia tulee noudattaa rangaistussakon uhalla. Kaikki palkkatiedot ovat julkisia. Työnantajien palautteen mukaan laki on palkkaerojen kaventumisen lisäksi vaikuttanut positiivisesti myös henkilöstöhallintoon sekä työtyytyväisyyteen.

Naiset tekevät miehiä useammin osa- ja määräaikaista työtä, usein vastentahtoisesti. Kokoaikatöiden tarjonnan puute on muodostunut 2010-luvulla yleiseksi syyksi tehdä osa-aikatöitä. Viime vuosina kokoaikatyön puutteen merkitys erityisesti naisten osa-aikatyön syynä on korostunut. Niin ikään hoivan, eli lasten tai muiden omaisten hoidon sukupuolittuneisuus kasvattaa naisten osuutta osa-aikatyön tekijöistä.[1] Vaikka osa- ja määräaikaisen työn yleisyys ei ole 2010-luvulla merkittävästi kasvanut, on työllisyyspolitiikassa vahvistunut pyrkimys helpottaa esimerkiksi määräaikaisten työsuhteiden solmimista.[2] **Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että työmarkkinat eivät voi perustua naisten vastentahtoisille osa- ja määräaikaisille työsuhteille, jotka heikentävät naisten ura- ja palkkakehitystä, vaikuttavat heikentävästi naisten eläkkeisiin sekä ylläpitävät ja uusintavat sukupuolittuneen hoivan mallia.**

Määräaikaisiin työsuhteisiin liittyy myös sukupuolisyrjinnän ongelma erityisesti naisten kohdalla. Vaikka raskaus tai vanhemmuus ei ole hyväksyttävä syy jättää määräaikaista työsopimusta uusimatta, on valtuutetun kertomuksen mukaan yleistä, että määräaikainen työsopimus jätetään uusimatta työntekijän raskauden tultua ilmi tai että työsopimus rajataan kestämään vain vanhempainvapaan alkuun.[3] Raskaus- ja perhevapaisiin kohdistuvan syrjintäsuojan tehostaminen on yksi tasa-arvoselonteon tavoite. Tavoitteen edistämiseksi ei kuitenkaan ole tehty toimia.

[1] http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/vastentahtoiset-osa-aikatyot-yleistyneet-2010-luvulla/.
[2] https://www.tasa-arvo.fi/documents/10181/34936/Kertomus_eduskunta_web.pdf/41d7df4f-8d2a-437c-8b33-3e08329d014a.
[3] https://www.tasa-arvo.fi/documents/10181/34936/Kertomus_eduskunta_web.pdf/41d7df4f-8d2a-437c-8b33-3e08329d014a; https://yle.fi/uutiset/3-10585437

Perhevapaajärjestelmä vaatii kokonaisuudistusta

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että perhevapaajärjestelmän kokonaisuudistus, jota myös tasa-arvovaltuutettu suosittaa, on välttämätön naisten työmarkkina-aseman parantamiseksi, perhetilanteisiin liittyvän työsyrjinnän vuoksi sekä vanhemmuuden ja hoivavelvollisuuksien tasa-arvoisemman jakautumisen edistämiseksi. 2010-luvulla tehdyt perhevapaajärjestelmän muutokset ovat oikeansuuntaisia, mutta riittämättömiä. **Naisjärjestöjen Keskusliitto esittää, että perhevapaat uudistetaan 6+6+6 -mallin mukaisesti ja isille korvamerkittyjen vapaiden osuutta lisätään tuntuvasti. Uudistukselle on varattava riittävät resurssit. Perhevapaajärjestelmän tulee olla joustava ja huomioida perheiden monimuotoisuus.**

Tasa-arvopolitiikan, tasa-arvoviranomaisten ja naisjärjestöjen resurssit on turvattava

Tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa ja kertomukseen sisältyvässä tutkimuksessa tasa-arvopolitiikan toteuttamisesta 2010-luvun Suomessa todetaan, tasa-arvoviranomaisten resurssit on useissa selvityksessä todettu puutteellisiksi ja että nämä ennestäänkin puutteelliset resurssit ovat 2010-luvulla vähentyneet. Resurssipula näkyy kaikkien tasa-arvoviranomaisten toiminnassa ja tasa-arvopolitiikan toteuttamisessa. Tasa-arvovaltuutetun tehtävät ovat lisääntyneet, mutta resursseja henkilöstön palkkaamiseen ei ole osoitettu. Tämä on valtuutetun mukaan johtanut tilanteeseen, jossa se ei kykene täysimääräisesti täyttämään velvoitteitaan.[4] Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriöön sijoitetun hallituksen tasa-arvopolitiikkaa koordinoivan tasa-arvoyksikön asema ministeriön hierarkiassa on heikoin mahdollinen. Suomi on sitoutunut kansainvälisissä sitoumuksissaan[5] sijoittamaan tasa-arvoa edistävät elimet mahdollisimman korkealle hallinnon tasolle ja takaamaan niille riittävästi budjettivaroja ja pätevää henkilökuntaa. Lisäksi Euroopan komission tuoreessa suosituksessa tasa-arvoelimiä koskevista normeista todetaan, että tasa-arvoelimille tulee varata resurssit, jotka ovat tarpeen niiden tehtävien suorittamiseksi ja toimivaltuuksien käyttämiseksi tehokkaasti.[6]

Tasa-arvoviranomaisten lisäksi naisjärjestöjen merkitys naisten ihmisoikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiselle on huomattava. Kattojärjestöillä on puoluepoliittisesti sitoutumattomina toimijoina ainutkertainen mahdollisuus seurata ja vaikuttaa sukupuolten tasa-arvon tilaan ja kehitykseen julkisen hallinnon ulkopuolelta. Valtakunnallisten naisjärjestöjen rahoitus on turvattu lailla eräiden naisjärjestöjen valtionavusta. Laki on edellytys naisjärjestöjen toiminnalle, mutta laista huolimatta naisjärjestöjen rahoitus on epävarmaa, sillä valtionapu myönnetään vuodeksi kerrallaan ja sen taso vaihtelee vuosittain useilla kymmenillä tuhansilla euroilla. **Naisjärjestöjen Keskusliiton valtionavustus on ollut hyvin matala verrattuna muihin kansalaistoiminnan kansallisiin kattojärjestöihin. Valtion talousarvioleikkaukset ovat kohdistuneet useana peräkkäisenä vuonna naisjärjestöihin.**

Naisjärjestöjen Keskusliiton valtionavustus laski vuosina 2012 - 2017 lähes kolmanneksella. Kun Naisjärjestöjen Keskusliiton valtionavustus oli vielä vuonna 2012 174 000 euroa ja vuonna 2015 158 000 euroa, se vuonna 2017 oli vain 126 000 euroa. Valtionavun matalan tason seurauksena lyhytaikaisen ja hankekohtaisen rahoituksen osuus Naisjärjestöjen Keskusliiton rahoituksesta on kasvanut ja liitto on joutunut toistuvasti turvautumaan lisämäärärahan anomiseen eduskunnalta. Myös lisämäärärahan taso on vaihdellut vuosittain merkittävästi. Vuodelle 2018 saatu eduskunnan lisämääräraha nosti valtionavun 135 000 eurosta 185 000 euroon. Kaiken kaikkiaan rahoituksen matala taso, sen vuosittainen vaihtelu ja hankerahoituksen osuuden kasvu hankaloittaa tasa-arvotyön pitkäjänteistä suunnittelua ja kehittämistä, lisää organisaatioiden hallinnollista taakkaa ja määräaikaisia projekteja ja projektisidonnaisia työsuhteita. **Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että naisten oikeuksia edistävä tasa-arvotyö tarvitsee ja ansaitsee perusrahoituksen, joka todella mahdollistaa vaikuttavan toiminnan tasa-arvon edistämiseksi ja esittää naisjärjestöjen rahoituksen vakiinnuttamista kestävälle tasolle.**

[4] https://www.tasa-arvo.fi/documents/10181/34936/Kertomus_eduskunta_web.pdf/41d7df4f-8d2a-437c-8b33-3e08329d014a

[5] Mm. Pekingin julistus ja toimintaohjelma https://um.fi/documents/35732/0/Pekingin_julistus_ja_toimintaohjelma.pdf/6672475c-2ada-09a5-b0a2-af54616ba064.

[6] https://www.tasa-arvo.fi/documents/10181/34936/Kertomus_eduskunta_web.pdf/41d7df4f-8d2a-437c-8b33-3e08329d014a

Tasa-arvosuunnitteluvelvoite on laajennettava myös varhaiskasvatukseen

Tasa-arvovaltuutettu käsittelee kertomuksessa tasa-arvon edistämistä oppilaitoksissa ja nostaa esille oppilaitosten tasa-arvosuunnittelun tilan ja kehittämistarpeet. Vaikka valtuutetun kokemuksen perusteella oppilaitosten tasa-arvosuunnittelussa ja -työssä on parantamisen varaa, mahdollistaa asiantuntevasti toteutettu tasa-arvosuunnittelu järjestelmällisen ja tuloksekkaan työn tasa-arvon edistämiseksi oppilaitosten opetuksessa ja arjen käytännöissä. Tasa-arvosuunnitteluvelvoite laajennettiin koskemaan myös perusopetuslakiin perustuvaa opetusta vuoden 2015 alusta. Velvoitteen ulottamista perusopetukseen perusteltiin koulutuksen ja työmarkkinoiden segregaation purkamisella. Tutkimukset osoittavat, että ne asenteet, jotka ohjaavat lapsia sukupuolittuneisiin oppiaine- ja koulutusvalintoihin, muodostuvat jo varhain.[7] Kasvattajien vaikutus lapsille muodostuvaan käsitykseen sukupuolesta ja sukupuolille sallituista olemisen tavoista on keskeinen.[8] **Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä, että tasa-arvosuunnitteluvelvoite ulotetaan myös varhaiskasvatukseen.** Suunnitteluvelvoitteen laajentamista on suosittanut myös sosiaali- ja terveysministeriön selvitys[9] sukupuolten tasa-arvon edistämisestä varhaiskasvatuksessa vuodelta 2016 ja valtioneuvoston miesten ja naisten välistä tasa-arvoa käsittelevän selonteon väliraportti (2016)[10], joka linjaa, että velvoite laatia toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma tulisi laajentaa koskemaan varhaiskasvatusta. Suunnitteluvelvollisuuden laajentamista tukevat myös varhaiskasvatuslain (2018) ja varhaiskasvatuksen perusteiden (2016) kirjaukset sukupuolten tasa-arvon edistämistavoitteesta sukupuolisensitiivisyydestä. Koska kokemusten perusteella on ilmeistä, että pelkkä suunnitteluvelvoite ei automaattisesti johda tasa-arvon edistymiseen tulee suunnitteluun ja suunnitelman toteuttamiseen päiväkodeissa tarjota tukea ja koulutusta ja suunnitelmien toteutumista seurata ja valvoa säännöllisesti. **Tasa-arvon toteutuminen sekä oppilaitoksissa että varhaiskasvatuksessa edellyttää myös kasvatustieteitä opiskelevien kouluttamista ja opettajien täydennyskouluttamista sukupuolesta, sukupuolten tasa-arvosta ja sen edistämisestä.** Myös tasa-arvovaltuutettu katsoo kertomuksessaan, että tasa-arvon edistämiseen liittyvät teemat tulee sisällyttää nykyistä vahvemmin opettajien koulutukseen ja täydennyskoulutukseen.

Seksuaalisen häirinnän vastaista osaamista ja työtä oppilaitoksissa on tehostettava

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä on tasa-arvolaissa tarkoitettua syrjintää ja yksi sukupuolten epätasa-arvon ilmenemismuoto. Kouluterveyskyselyn (2017) perusteella erityisesti tytöt, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat, ulkomaista syntyperää olevat, toimintarajoitteiset ja kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret kokevat runsaasti seksuaalista häirintää sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Kuten myös tasa-arvovaltuutettu kertomuksessaan huomauttaa, on häirintäkokemusten yleisyyden lisäksi huolestuttavaa, että häirintä- ja väkivaltatilatilanteissa apua tarvinneista osa on jäänyt vaille koulun aikuisten tukea. Oppilaitosten tulee tasa-arvolain mukaan kiinnittää erityistä huomiota seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän kitkemiseen ja poistamiseen. Koulun pitäisikin olla ehdottoman turvallinen paikka nuorelle kasvaa ja oppia toista kunnioittavaa kanssakäymistä. Erityisen merkittävässä roolissa kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuvan häirintään puuttumisessa ja häirinnän kitkemisessä ovat opettajat ja rehtorit. **Vaikka viranomaiset ovat kohdistaneet häirinnän vastaisia toimia kouluihin ja oppilaitoksiin, on häirinnän yleisyyden valossa selvää, että sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän sekä kiusaamisen vastaista työtä on kouluissa tehostettava ja opettajien ja rehtoreiden osaamista häirinnän tunnistamisessa vahvistettava.**

Sukupuolivähemmistöjen kuuluvien naisten oikeudet on turvattava

[7] https://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyo_on_taitolaji.pdf.
[8] http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75093/RAP-2016-36-varhaiskasvatus-tasy.pdf?sequence=1&isAllowed=y
[9] http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75093/RAP-2016-36-varhaiskasvatus-tasy.pdf?sequence=1&isAllowed=y
[10] http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79290/Tasa-arvoselonteon%20v%C3%A4liraportti%202016%20ver4.pdf

Kuten tasa-arvovaltuutettu kertomuksessaan huomauttaa, loukkaavat monet yhteiskuntamme käytännöt transihmisten ja intersukupuolisten ihmisten perus- ja ihmisoikeuksia. Suomi on Pohjoismaista ainoa, joka edellyttää sukupuoltaan korjaavilta lisääntymiskyvyttömyyttä loukaten transihmisten ihmisoikeuksia, oikeutta itsemäärittelyyn ja koholliseen koskemattomuuteen. Suomi on saanut aiheesta useita huomautuksia kansainvälisiltä valvontaelimiltä: esimerkiksi toukokuussa 2017 YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa (UPR) useat jäsenmaat kehottivat Suomea poistamaan vaatimuksen lisääntymiskyvyttömyydestä. Myös YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW) on vuonna 2014 antamissaan loppupäätelmissä suosittanut epäkohdan korjaamista pikaisella lakiuudistuksella ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vuonna 2017 linjannut, ettei lisääntymiskyvyttömyyttä voida edellyttää. Tasa-arvo-, lapsiasia- ja yhdenvertaisuusvaltuutettu ovat vaatineet välitöntä translain kokonaisuudistusta ja sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä ehdottanut transalain uudistamista sisältäen lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistamisen. Viimeisimpänä eduskunnan apulaisoikeusasiamies on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriötä ilmoittamaan maaliskuun 2019 loppuun mennessä, minkälaisiin toimenpiteisiin hänen syksyllä 2018 tekemänsä esitys transalain muuttamisesta johtaa.

Myös intersukupuolisiin lapsiin kohdistetaan heidän itsemääräämisoikeuttaan loukkaavia sukuelinkirurgisia toimenpiteitä, joilla pyritään muokkaamaan lapsen sukupuolielimiä kosmeettisesti vastaamaan joko tytön tai pojan ”normaaliksi” määriteltyjä sukuelimiä. Sekä Euroopan unionin perusoikeusvirasto ja Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous että lapsiasiavaltuutettu ja valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ovat ottaneet kantaa tarpeettoman sukuelinkirurgian lopettamiseksi. Myös tasa-arvovaltuutettu vaatii suosituksissaan intersukupuolisten lasten lääketieteellisesti tarpeettoman sukuelinkirurgian lopettamista. **Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää tärkeänä, että myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvien naisten oikeudet toteutuvat täysimääräisinä yhteiskunnassamme ja yhtyen edellä esitettyihin näkemyksiin vaatii sekä translain välitöntä uudistamista että intersukupuolisten lasten kiireettömän, lääketieteellisesti ei-välttämättömän sukupuolta muokkaavan hoidon kieltämistä varhaislapsuudessa.**

Helsingissä 24.1.2019

Eva Biaudet	Terhi Heinilä	Anniina Vainio
Puheenjohtaja	Pääsihteeri	Järjestösihteeri

Lisätietoja:

Eva Biaudet, puheenjohtaja, puh. 050 3140205
Terhi Heinilä, pääsihteeri, terhi.heinila@naisjarjestot.fi, puh. 040 530 5544
Anniina Vainio, järjestösihteeri, anniina.vainio@naisjarjestot.fi, puh. 050 388 8868

Vuonna 1911 perustettu Naisjärjestöjen Keskusliitto on sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö. Naisjärjestöjen Keskusliittoon kuuluu 59 jäsenjärjestöä, joissa on yhteensä yli 400 000 jäsentä. Keskusliitto toimii naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien edistämiseksi yhdessä jäsenjärjestöjen kanssa.

www.naisjarjestot.fi | NJKL Facebookissa | NJKL Twitterissä